

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยอาหารกับการป้องกันและควบคุม โรคใช้หวัดนกในประเทศไทย

กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยอาหารของไทย มีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ 2 หน่วยงาน คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข ในส่วนของสุขภาพสัตว์ โดยเฉพาะการควบคุมโรคใช้หวัดนกในสัตว์ปีกนั้น อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขณะเดียวกันกระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการป้องกันและควบคุมโรคใช้หวัดนกที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในคน ในส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านสุขภาพสัตว์ ให้มีสัตว์เพียงพอต่อการบริโภค มีมาตรฐานถูกสุขอนามัย ปราศจากโรค สารตกค้าง สารปนเปื้อน มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ จึงเป็นหน่วยงานต้นน้ำที่รับผิดชอบโดยตรงในการป้องกันและควบคุมโรคใช้หวัดนกในสัตว์ปีก ทั้งนี้ กฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมปศุสัตว์ในส่วนที่เกี่ยวกับความปลอดภัยอาหาร ได้แก่ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ในส่วนของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ป้องกัน ควบคุม และรักษาโรคภัย ในส่วนของความปลอดภัยอาหารกระทรวงสาธารณสุขจึงมีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยอาหารควบคู่กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้วย โดยมีกรมควบคุมโรคเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบ โรคใช้หวัดนกที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในคน และโดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัยอาหารและยา โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยอาหารที่อยู่ในความรับผิดชอบที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ทั้งนี้ กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยอาหารดังกล่าวทั้งที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงสาธารณสุข จะนำมาพิจารณาในแต่ละภาคส่วน ส่วนแรก เป็นภาคการผลิต ได้แก่ ฟาร์มเลี้ยงไก่ อาหารและยาสัตว์ โรงฆ่าชำแหละสัตว์ปีก รวมถึงตลอดถึงการขนส่ง ส่วนที่สอง เป็นภาคการตลาด ได้แก่ อุตสาหกรรมเลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และเพื่อการส่งออก โดยในแต่ละขั้นตอนการผลิตในห่วงโซ่อาหารดังกล่าว จะมีกฎหมายเข้าไปเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ตามหลักจากไร่นาสู่โต๊ะอาหาร (From Farm to Table) ดังนี้

3.1 ภาคการผลิต

3.1.1 ฟาร์มเลี้ยงไก่

ในส่วนการจัดตั้งฟาร์ม และการกำหนดมาตรฐานฟาร์มนั้น ไม่มีกฎหมายใช้บังคับโดยตรง แม้การเลี้ยงไก่ เป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ที่ 5/2538 เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ลงวันที่ 27 มิถุนายน 2538 ซึ่งออกตามความใน มาตรา 5 และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ผู้ประกอบการเลี้ยงไก่ต้องได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ (แบบ อภ. 2) จากราชการส่วนท้องถิ่น ตามข้อกำหนดของท้องถิ่นนั้นๆ โดยพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมในส่วนของสุขอนามัยสิ่งแวดล้อมเท่านั้น มิได้มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและควบคุมโรคแต่อย่างใด จึงมีเพียงประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อของประเทศไทย พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 และมีการออกระเบียบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อของประเทศไทย พ.ศ. 2542* มาใช้บังคับกับฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อ ทั้งนี้ กฎเกณฑ์ที่กำหนดตามระเบียบดังกล่าวเป็นกฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ฟาร์มที่ต้องการขึ้นทะเบียนเป็นฟาร์มมาตรฐาน ได้ถือปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นพื้นฐานที่กำหนด หรือในระดับมาตรฐานที่สูงกว่า และกรมปศุสัตว์จะรับรองและขึ้นทะเบียนเป็นฟาร์มมาตรฐาน ซึ่งหลักเกณฑ์ของการรับรองเป็นฟาร์มมาตรฐาน พิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง 4 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบของฟาร์ม (Farm Component)

ก. ทำเลที่ตั้งของฟาร์ม

ต้องอยู่ในบริเวณที่มีการคมนาคมสะดวก สามารถป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคจากภายนอกเข้าสู่ฟาร์มได้ อยู่ห่างจากแหล่งชุมชน โรงฆ่าสัตว์ปีก ตลาดนัดค้าสัตว์ปีก และเส้นทางเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีก อยู่ในทำเลที่มีแหล่งน้ำสะอาด มีน้ำใช้เพื่อการบริโภคตลอดปี เป็นบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง เป็นที่โปร่ง อากาศสามารถถ่ายเทได้ดี

ข. ลักษณะของฟาร์ม

ต้องมีเนื้อที่เหมาะสมและกว้างขวางเพียงพอในการจัดแบ่งการก่อสร้างอาคารโรงเรือนอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับการปฏิบัติงานและไม่หนาแน่นจนไม่สามารถจัดการด้านการผลิตสัตว์ การควบคุมโรคได้ โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงไก่มีขนาดเหมาะสมกับจำนวนไก่ที่เลี้ยง ไก่อยู่สบาย ฟาร์มต้องมีการจัดแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน โดยมีผังแสดงการจัดวางที่แน่นอน ถนนภายใน

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก, หน้า 212.

ฟาร์มต้องใช้วัสดุคงทน มีสภาพและความกว้างเหมาะสม สะดวกในการขนส่งลำเลียงอุปกรณ์ อาหารสัตว์ และผลผลิตเข้าออกภายในฟาร์ม นอกจากนี้ในส่วนที่บ้านพักอาศัยและอาคารสำนักงาน ต้องอยู่ในบริเวณเฉพาะ ไม่มีการเข้าอยู่อาศัยในบริเวณ โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ และบ้านพักอาศัยต้องมีสภาพแข็งแรง เป็นระเบียบมีปริมาณเพียงพอกับเจ้าหน้าที่ ต้องแยกห่างจากบริเวณเลี้ยงสัตว์พอสมควร มีรั้วกั้นแบ่งแยกจากบริเวณเลี้ยงสัตว์ที่กำหนดอย่างชัดเจน

2. การจัดการฟาร์ม (Farm Management)

ในส่วนของการจัดการฟาร์ม ประกอบด้วย

ก. การจัดการ โรงเรือน

โรงเรือนและที่ให้อาหารต้องสะอาดและแห้ง มีการทำความสะอาด โรงเรือนและอุปกรณ์ด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค มีการจัดการโรงเรือนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนนำไก่เข้าเลี้ยง

ข. การจัดการด้านบุคลากร

ต้องมีจำนวนแรงงานอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนสัตว์ที่เลี้ยง มีการจัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน และบุคลากรภายในฟาร์มทุกคนควรได้รับการตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ภายในฟาร์มต้องจัดให้มีสัตวแพทย์ควบคุมกำกับดูแลด้านสุขภาพสัตว์และสุขอนามัยภายในฟาร์ม ซึ่งสัตวแพทย์ต้องมีใบอนุญาตประกอบการบำบัดโรคสัตว์ชั้นหนึ่ง (ปัจจุบัน คือ ใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ชั้นหนึ่ง) และรับใบอนุญาตควบคุมฟาร์มจากกรมปศุสัตว์

ค. คู่มือการจัดการฟาร์ม

ผู้ประกอบการต้องมีคู่มือการจัดการฟาร์ม เพื่อแสดงให้เห็นระบบการเลี้ยง การจัดการฟาร์ม ระบบบันทึกข้อมูล การป้องกันและควบคุมโรค การดูแลสุขภาพสัตว์และสุขอนามัยภายในฟาร์ม

ง. ระบบบันทึกข้อมูล

ฟาร์มต้องมีระบบบันทึกข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารฟาร์ม เช่น บุคลากร แรงงาน และข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการด้านการผลิต เช่น ข้อมูลตัวสัตว์ ข้อมูลสุขภาพสัตว์ ข้อมูลการผลิต และข้อมูลผลผลิต

จ. การจัดการด้านอาหารสัตว์

มีการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ โดยสืบแหล่งที่มาของอาหารสัตว์ ภาชนะบรรจุ การขนส่ง และตรวจสอบคุณภาพอาหารสัตว์ นอกจากนี้การเก็บรักษาอาหารสัตว์ต้องมีสถานที่เก็บต่างหาก เพื่อรักษาสภาพของอาหารสัตว์ไม่ให้เปลี่ยนแปลง ภายในห้องเก็บอาหารสัตว์ต้องสะอาด

แห้ง ปลอดภัยจากแมลง และสัตว์ต่างๆ และมีแสงไม่รบกวนด้านล่างของภาชนะบรรจุอาหารสัตว์ กรณี วัตถุประสงค์เป็นวิตามินควรเก็บไว้ในห้องปรับอากาศ

3. การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ (Animal Health Management)

ฟาร์มต้องมีระบบเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีโปรแกรมทำลายเชื้อโรคก่อนเข้า-ออก ภายในฟาร์ม การป้องกันการสะสมของเชื้อโรคในฟาร์ม การควบคุมโรคให้สงบ โดยเร็วและไม่ให้แพร่ระบาดจากฟาร์ม นอกจากนี้ จะต้องมีการบำบัดโรค ตามพระราชบัญญัติควบคุมการบำบัดโรคสัตว์ พ.ศ. 2505 (ปัจจุบันพระราชบัญญัตินี้ถูกยกเลิก โดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545 ซึ่งบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2545) ส่วนการใช้ยาสำหรับสัตว์ ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดการใช้ยาสำหรับสัตว์ มอก. 7001-2540

4. การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management)

ภายในฟาร์มจะต้องมีการกำจัดของเสียและสิ่งปฏิกูลต่างๆ อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ระเบียบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อดังกล่าวบังคับใช้กับฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการค้า (Broiler) ที่มีจำนวนไก่เนื้อตั้งแต่ 3,000 ตัว ขึ้นไป และประเด็นสำคัญคือ ระเบียบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อของประเทศไทย พ.ศ. 2542 เป็นเพียงระเบียบมิใช่กฎหมาย จึงไม่มีสภาพบังคับ (Sanctions) อย่างกฎหมาย ระเบียบดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการที่อาศัยความสมัครใจของผู้ประกอบการเอง ซึ่งผู้ประกอบการฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อของบริษัทขนาดใหญ่ หรือผู้เลี้ยงไก่ที่มีสัญญาผูกพันกับบริษัท โดยเฉพาะฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการส่งออก ได้เข้าสู่ฟาร์มมาตรฐานทั้งหมด และผู้ประกอบการได้จัดการฟาร์มในระดับมาตรฐานตามระเบียบหรือในระดับที่สูงกว่ามาตรฐานขั้นพื้นฐานตามระเบียบมาตรฐานฟาร์ม เพื่อให้ได้มาตรฐานตามข้อกำหนดของประเทศผู้นำเข้า แต่ในส่วนของฟาร์มเลี้ยงไก่ขนาดกลาง ขนาดเล็ก รวมถึงรายย่อย ซึ่งเลี้ยงไก่เพื่อการค้าและอาจมีจำนวนไก่ตั้งแต่ 3,000 ตัวขึ้นไป เข้าตามหลักเกณฑ์ที่จะเข้าฟาร์มมาตรฐาน รวมถึงฟาร์มที่มีจำนวนไก่ที่เลี้ยงไม่ถึงเกณฑ์ที่จะเข้าระบบฟาร์มมาตรฐานได้ หากฟาร์มดังกล่าวมีมาตรฐานการเลี้ยงไก่อ่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐานตามระเบียบมาตรฐานฟาร์ม รัฐไม่สามารถใช้มาตรการในเชิงบังคับอย่างกรณีสภาพบังคับทางกฎหมายได้ เนื่องจากระเบียบมาตรฐานฟาร์ม ไม่ใช่กฎหมาย เมื่อผู้ประกอบการไม่ยอมเข้าระบบฟาร์มมาตรฐาน จึงไม่สามารถบังคับหรือลงโทษ กับผู้ที่ไม่ยอมเข้าระบบได้โดยตรง ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าการจัดตั้งฟาร์ม และการกำหนดมาตรฐานฟาร์ม ยังมีช่องว่างที่ต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายมาควบคุมดูแล เพื่อกำหนดที่ตั้งของฟาร์มและมาตรฐานฟาร์ม ให้มีฟาร์มที่ได้มาตรฐาน ผลิตไก่เนื้อที่มีคุณภาพ ได้เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัย

ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ แม้ระเบียบมาตรฐานฟาร์มมิใช่กฎหมาย จึงไม่สามารถบังคับให้ผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์มได้โดยตรงก็ตาม แต่ระเบียบดังกล่าวถือว่าการปูพื้นฐานการกำหนดมาตรฐานฟาร์ม เพื่อพัฒนาออกเป็นกฎหมายบังคับใช้ต่อไป

จากที่กล่าวมาภาคการผลิตในระดับฟาร์มเลี้ยงไก่ ในส่วนของการจัดตั้งฟาร์ม และการกำหนดมาตรฐานฟาร์ม นั้น ยังไม่มีกฎหมายใช้บังคับโดยตรง อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการป้องกันและควบคุมโรค มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542

3.1.1.1 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 เป็นกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อให้มีการป้องกันและควบคุมโรคระบาดสัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้แบ่งแยกกฎหมายออกเป็น 6 หมวด ได้แก่ การป้องกันโรคระบาด เขตปลอดโรคระบาด เขตโรคระบาด การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ เบ็ดเตล็ด และบทกำหนดโทษ ตามลำดับ

ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฟาร์มเลี้ยงไก่ สาระสำคัญโดยรวมแยกได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. การป้องกันและควบคุมโรคระบาด มาตรา 8 – มาตรา 20

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดเขตพื้นที่ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาด โดยแยกออกเป็น 4 เขต ดังนี้

- (1) เขตปลอดโรคระบาด ตามมาตรา 11
- (2) เขตโรคระบาด ตามมาตรา 15
- (3) เขตสงสัยว่ามีโรคระบาด ตามมาตรา 15
- (4) เขตโรคระบาดชั่วคราว ตามมาตรา 16

ทั้งนี้ การป้องกันและควบคุมโรคระบาดแยกพิจารณาได้ ดังนี้

ประการแรก การป้องกันโรค

ตามมาตรา 8 กำหนดให้ในท้องที่ที่ยังมิได้ประกาศเป็นเขตปลอดโรคระบาด หรือในท้องที่ที่มีได้ประกาศเป็นเขตโรคระบาด เขตสงสัยว่ามีโรคระบาด หรือเขตโรคระบาดชั่วคราว

เจ้าของสัตว์มีหน้าที่แจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตาย โดยไม่ทราบว่ายาคด้วยสาเหตุใด หรือในหมู่บ้านเดียวกัน หรือในบริเวณใกล้เคียงกันมีสัตว์ตั้งแต่สองตัวขึ้นไปป่วยหรือตาย มีอาการคล้ายคลึงกันในระยะเวลาห่างกัน ไม่เกินเจ็ดวัน เจ้าของสัตว์ต้องแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ สารวัตรกรมปศุสัตว์ หรือสัตวแพทย์ท้องที่ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่สัตว์ป่วยหรือตาย และเจ้าของสัตว์ยังมีหน้าที่ควบคุมสัตว์ป่วยหรือซากสัตว์ ไว้ในบริเวณที่สัตว์อยู่หรือในบริเวณที่สัตว์ตาย ห้ามเคลื่อนย้าย ห้ามชำแหละและซากสัตว์ หากได้แจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตายแล้ว แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ สารวัตรกรมปศุสัตว์ หรือสัตวแพทย์ ไม่มาตรวจซากสัตว์ภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่สัตว์ตาย เจ้าของสัตว์มีหน้าที่ฝังซากสัตว์นั้นไว้ระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร กรณีซากสัตว์ใหญ่ ให้พูนกลบหลุมเหนือระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร¹

นอกจากนี้ เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศท้องที่ใดเป็นเขตปลอดโรคระบาดตามมาตรา 11 แล้ว ตามมาตรา 12 กำหนดห้ามมิให้เคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์เข้าใน หรือผ่านเขตนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมปศุสัตว์หรือสัตวแพทย์ผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย และมาตรา 13 ยังกำหนดให้เจ้าของสัตว์ภายในเขตปลอดโรคระบาดยังมีหน้าที่แจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตาย ตามมาตรา 8 อีกด้วย²

ทั้งนี้ การแจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตายตามมาตรา 8 และมาตรา 13 และการห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในหรือผ่านเขตปลอดโรคระบาด ตามมาตรา 12 มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้เกิดโรคระบาดขึ้นและให้คงสภาพของเขตปลอดโรคระบาดไว้

ประการที่สอง การควบคุมโรคระบาด

ตามมาตรา 17 กำหนดห้ามมิให้เคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ ภายใน เข้าในหรือออกนอกเขตโรคระบาดหรือเขตสงสัยว่ามีโรคระบาดตามมาตรา 15 และเขตโรคระบาดชั่วคราวตามมาตรา 16 เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์ นอกจากนี้ ตามมาตรา 19 กำหนดให้ภายในเขตโรคระบาดหรือเขตสงสัยว่ามีโรคระบาด และเขตโรคระบาดชั่วคราว เจ้าของสัตว์ยังมีหน้าที่แจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตาย ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ สารวัตรกรมปศุสัตว์ หรือสัตวแพทย์ภายใน 12 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่สัตว์ป่วยหรือตาย และให้เจ้าของมีหน้าที่ควบคุมสัตว์ป่วยไว้ในบริเวณที่

¹พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 73 ตอนที่ 78 (วันที่ 2 ตุลาคม 2499), มาตรา 8.

²พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 73 ตอนที่ 78 (วันที่ 2 ตุลาคม 2499), มาตรา 11-13.

สัตว์อยู่ ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ป่วยและซากสัตว์ที่ป่วยตาย ห้ามชำแหละซากสัตว์นั้น หากพนักงานเจ้าหน้าที่ สารวัตรกรมปศุสัตว์ หรือสัตวแพทย์ ไม่มาตรวจซากสัตว์ภายใน 48 ชั่วโมง เจ้าของมีหน้าที่ฝังซากสัตว์นั้นไว้ได้ระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร สำหรับซากสัตว์ใหญ่ให้พูนดินกลบเหนือระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร ตามที่กำหนดในมาตรา 8 วรรคสองอีกด้วย ทั้งนี้ การห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ ตามมาตรา 17 และหน้าที่ในการแจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตาย ตาม มาตรา 19 ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการระบาดของโรคมิให้แพร่กระจายมากยิ่งขึ้น³

2. การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ มาตรา 21 – มาตรา 24

มาตรา 21 กำหนดให้การค้าสัตว์หรือซากสัตว์ประเภท ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร หรือสัตว์ชนิดอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน จึงจะทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ได้ ทั้งนี้ การค้าสัตว์และซากสัตว์ดังกล่าวหมายความว่า การค้าในลักษณะคนกลางเท่านั้น กรณีเกษตรกรหรือผู้ประกอบการเลี้ยงสัตว์เป็นผู้ซื้อขายสัตว์หรือซากสัตว์ที่เลี้ยงเอง ย่อมไม่ต้องตามบทบัญญัติหมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499⁴ วัตถุประสงค์ของการควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ เพื่อให้รัฐเข้ามาควบคุมการประกอบกิจการค้าสัตว์และซากสัตว์ รวมถึงตรวจสอบการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ของผู้ค้าสัตว์และซากสัตว์ หากมีการฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัตินี้ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต นอกจากผู้ค้าสัตว์และซากสัตว์จะต้องถูกลงโทษโดยสภาพบังคับทางอาญา โดยการจำคุก ปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับแล้ว ยังต้องถูกลงโทษโดยสภาพบังคับทางปกครอง โดยการพักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาตให้ทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ (แบบ ร.10) อีกด้วย

อย่างไรก็ตามการควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์นั้น ตามมาตรา 21 กำหนดชนิดสัตว์ ได้แก่ ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร และสัตว์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งไม่รวมถึงสัตว์ปีก การค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกจึงทำได้อย่างเสรี เนื่องจากตามมาตรา 6 กำหนดให้สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ให้ใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับเฉพาะการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรหรือการอย่างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา จนกระทั่งได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติ

³พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 73 ตอนที่ 78 (วันที่ 2 ตุลาคม 2499), มาตรา 15-17 และ 19.

⁴พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 73 ตอนที่ 78 (วันที่ 2 ตุลาคม 2499), มาตรา 21.

หมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 หมวด 4 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไขสำหรับใช้ทำพันธุ์ พ.ศ. 2549* ซึ่งมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2549 การค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับหมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ทั้งนี้ การควบคุมการค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกเป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก

กล่าวโดยสรุป ในส่วนของฟาร์มเลี้ยงไก่ ยังไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับในการจัดตั้งฟาร์ม และกำหนดมาตรฐานฟาร์มโดยตรง ทั้งนี้ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ส่วนที่จะใช้บังคับกับฟาร์มเลี้ยงไก่ คือ การป้องกันและควบคุมโรคระบาด โดยในส่วนของ การป้องกันโรคระบาด ผู้ประกอบการฟาร์มเลี้ยงไก่มีหน้าที่แจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตายจากโรคระบาด หรือสงสัยว่าเป็นโรคระบาด ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ป่วย ตาม มาตรา 8 และ มาตรา 13 ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ เข้าใน หรือผ่านเขตปลอดโรคระบาด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือสัตวแพทย์ผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย ตามมาตรา 12 และในส่วนของ การควบคุมโรคระบาด เจ้าของสัตว์มีหน้าที่แจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตายตามมาตรา 19 และห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายใน เข้าใน หรือออกนอกเขตโรคระบาด เขตสงสัยว่ามีโรคระบาด และเขตโรคระบาดชั่วคราว เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์ ตามมาตรา 17 นอกจากนี้ การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ ผู้ประกอบการจะต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน และใช้บังคับเฉพาะการค้าในลักษณะคนกลางเท่านั้น (ซื้อมาขายไป) ไม่ใช้บังคับกับเกษตรกรหรือผู้ประกอบการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นผู้ซื้อขายสัตว์ที่เลี้ยงเอง

3.1.1.2 กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499

กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ในห่วงโซ่การผลิตในระดับฟาร์มเลี้ยงไก่ ในส่วนที่เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก ได้แก่ พระราชกฤษฎีกากฎกระทรวง ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศและระเบียบกรมปศุสัตว์ ซึ่งแยกพิจารณาได้ 3 ประเด็น ดังนี้

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก, หน้า 224.

1. การบังคับใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กับสัตว์ปีก

กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้กับสัตว์ปีก ได้แก่ พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติหมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 หมวด 4 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ พ.ศ. 2549 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2549

ทั้งนี้ พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ซึ่งกำหนดว่า “สำหรับสุนัข แมว กระจง ตาย ถึง ชะนี รวมถึงน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์สัตว์เหล่านี้ และสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ให้พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเฉพาะการนำเข้า นำออก นำผ่านราชอาณาจักร หรือการอื่นตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา”⁵ ดังนั้น หากจะให้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับใช้กับสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ นอกเหนือจากการนำเข้า นำออกหรือนำผ่านราชอาณาจักรแล้ว จะต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดให้บังคับใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 เป็นเรื่องๆ ไป จึงได้มีการออกพระราชกฤษฎีการวม 4 ฉบับ ตามลำดับ ดังนี้

(1) พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติหมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกไก่ พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2537 พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้กำหนดให้บังคับใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กับสัตว์ปีกจำพวกไก่เท่านั้น อีกทั้งยังไม่บังคับใช้หมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ กับสัตว์ปีกจำพวกไก่

(2) พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติหมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกเป็ดและห่าน พ.ศ. 2539 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2539 พระราชกฤษฎีกานี้กำหนดเพิ่มเติมให้บังคับใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กับสัตว์ปีกจำพวกเป็ดและห่าน แต่ทั้งนี้ ยังคงไม่บังคับใช้บทบัญญัติหมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ กับสัตว์ปีกจำพวกเป็ดและห่าน เช่นเดียวกับพระราชกฤษฎีกาเมื่อปี 2537

⁵พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 73 ตอนที่ 78 (วันที่ 2 ตุลาคม 2499), มาตรา 6.

(3) พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติหมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกนกและไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ พ.ศ. 2547 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2547 พระราชกฤษฎีกานี้กำหนดเพิ่มเติมให้บังคับใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กับสัตว์ปีกจำพวกนกและไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ แต่ทั้งนี้ ยังคงไม่บังคับใช้บทบัญญัติหมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ กับสัตว์ปีกจำพวกนกและไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ เช่นเดียวกับพระราชกฤษฎีกาเมื่อปี 2537 และ 2539

(4) พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติหมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 หมวด 4 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ พ.ศ. 2549 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2549 พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ได้ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาเมื่อปี 2537, 2539 และ 2547 ทั้ง 3 ฉบับข้างต้น และที่สำคัญได้กำหนดให้หมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับใช้กับสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ดังนั้นพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 จึงบังคับใช้กับสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ทุกหมวดครบถ้วนทั้งฉบับ

วัตถุประสงค์ในการออกพระราชกฤษฎีกานี้ เนื่องจากแต่เดิมเดิมได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติหมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ รวมอยู่ในหลายฉบับ โดยมีได้กำหนดให้นำหมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 มาบังคับใช้ด้วย และปัจจุบันได้เกิดโรคแซลมอนেলা (Salmonella) โรคนิวคาสเซิล (Newcastle) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคไข้หวัดนก (bird flu หรือ avian influenza) ระบาดในสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ทำให้มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเลี้ยงสัตว์ปีก การค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกภายในประเทศและการส่งออก และทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ดังนั้น การบังคับใช้หมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 จึงเป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ปีก โดยเฉพาะโรคไข้หวัดนก

อย่างไรก็ตาม มาตรา 21 ได้กำหนดว่า “ห้ามมิให้บุคคลใดทำการค้า ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร หรือสัตว์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือทำการค้าซากสัตว์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน” ซึ่งได้มีการออกกฎกระทรวง กำหนดการควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2546 กำหนดให้การค้า ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร กวาง นากหญ้า สุนัขและแมว หรือซากสัตว์ดังกล่าว และซากไก่ เป็ด และห่านที่จะส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ จะต้องขึ้นคำขอรับใบอนุญาตให้ทำการค้า

สัตว์หรือซากสัตว์ (แบบ ร. 10) ซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงการค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ภายในราชอาณาจักร ตามพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติ หมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 หมวด 4 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ พ.ศ. 2549 ดังนั้น จึงต้องแก้ไข กฎกระทรวงกำหนดการควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ พ.ศ. 2546 กำหนดเพิ่มเติมให้ครอบคลุม ถึงการค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ เพื่อให้ สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ รายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 5 และบทที่ 6

2. การกำหนดโรคระบาดสัตว์ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์

พ.ศ. 2499

การกำหนดโรคระบาดสัตว์ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ปัจจุบันได้มีการออกกฎกระทรวงว่าด้วยโรคระบาดสัตว์เพิ่มเติม พ.ศ. 2547 ซึ่งมีผล บังคับใช้เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2547 โดยกฎกระทรวงฉบับนี้กำหนดโรคระบาดทั้งสิ้น 52 โรค เป็น โรคระบาดสัตว์เพิ่มเติมจากที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 4 ซึ่งกฎกระทรวงฉบับนี้กำหนดให้ โรคไข้หวัดนก (bird flu หรือ avian influenza) เป็น โรคระบาดเพิ่มเติมด้วย

นอกจากนี้แล้ว กรมปศุสัตว์ยังได้ออกประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง นิยามของโรค ไข้หวัดนกในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 (Case Definition for Notifiable Avian Influenza) ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2548 กำหนดนิยามของโรคไข้หวัดนกซึ่งเป็นโรคระบาดตาม พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ เพิ่มเติม พ.ศ. 2547 ดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติงาน และ ดำเนินมาตรการต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การป้องกันและควบคุม รวมถึงการเฝ้าระวังโรค อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การป้องกันและควบคุมโรคระบาด

ก. กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2499) ออกตามความในพระราชบัญญัติ โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499

กฎกระทรวงฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 7 และมาตรา 10(4) แห่ง พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจ ออกกฎกระทรวงกำหนดค่าชดใช้ในการทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือสัตว์ที่เป็นพาหะของโรค ระบาด ซึ่งเจ้าของมีสิทธิได้รับค่าชดใช้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของราคาสัตว์ ที่อาจขายได้ในตลาดท้องที่ก่อนเกิดโรคระบาด เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าของได้แจ้งใจกระทำ ความผิดต่อ

พระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2499) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ได้กำหนดค่าชดใช้ในการทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาด ให้จ่ายร้อยละเจ็ดสิบห้าของราคาสัตว์ซึ่งอาจขายได้ในตลาดท้องที่ก่อนเกิดโรคระบาด วัตถุประสงค์ในการทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาดดังกล่าว เพื่อควบคุมการแพร่กระจายของโรคมิให้ระบาดในวงกว้าง แต่การดำเนินการดังกล่าวโดยรัฐย่อมกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะเกษตรกร จึงต้องกำหนดค่าชดใช้การทำลายสัตว์ดังกล่าวทดแทนให้กับเกษตรกรเพื่อบรรเทาความเสียหาย

ข. กฎกระทรวง ฉบับที่ 41 (พ.ศ. 2542) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 46 (พ.ศ. 2544) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499

กฎกระทรวงทั้งสองฉบับดังกล่าวออกตามความในมาตรา 7 และมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ทั้งนี้ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 41 (พ.ศ. 2542) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกกฎกระทรวงกำหนดให้การนำช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร กวาง และนากอหุ้ และกฎกระทรวง ฉบับที่ 46 (พ.ศ. 2544) ได้กำหนดเพิ่มเติมให้การนำหมูป่า หรือซากสัตว์ดังกล่าวไปยังท้องที่ต่างจังหวัด ต้องยื่นคำขอต่อสัตวแพทย์ประจำท้องที่ ซึ่งสัตวแพทย์ประจำท้องที่จะพิจารณาอนุญาตให้ต่อเมื่อได้มีการตรวจและทำลายเชื้อโรคตามระเบียบของกรมปศุสัตว์แล้ว ซึ่งได้กระชับกรมปศุสัตว์ ว่าด้วย การอนุญาต การตรวจโรคและการทำลายเชื้อโรคในการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 30 เมษายน 2546

อย่างไรก็ตาม กฎกระทรวง ฉบับที่ 41 (พ.ศ. 2542) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 46 (พ.ศ. 2544) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ครอบคลุมการนำสัตว์และซากสัตว์ไปยังท้องที่ต่างจังหวัดเฉพาะช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร กวาง และนากอหุ้ หรือซากสัตว์ดังกล่าว ซึ่งไม่รวมถึงสัตว์ปีก ต่อมาจึงได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดการควบคุมการนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่ต่างจังหวัด พ.ศ. 2548* โดยได้ยกเลิกกฎกระทรวง ฉบับที่ 41 (พ.ศ. 2542) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 46 (พ.ศ. 2544) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 และกำหนดให้การนำสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ยังท้องที่ต่างจังหวัดให้ยื่นคำขอต่อสัตวแพทย์ประจำท้องที่

- (1) ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือเอ็มบริโอ
- (2) กวาง นากอหุ้ หมูป่า

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก, หน้า 227.

(3) นก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์

ทั้งนี้ สัตวแพทย์ประจำท้องที่จะพิจารณาอนุญาตหลังจากได้ตรวจและทำลายเชื้อโรคตามระเบียบของกรมปศุสัตว์แล้ว นอกจากนี้แล้ว ใบอนุญาตที่ออกตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 41 (พ.ศ. 2542) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 46 (พ.ศ. 2544) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ยังคงใช้ได้ต่อไปจนกว่าจะสิ้นอายุ ทั้งนี้ การกำหนดการควบคุมการนำสัตว์ปีกและซากสัตว์ ปีกจำพวกไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ไปยังท้องที่ต่างจังหวัดดังกล่าว วัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ปีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคไข้หวัดนก ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ค. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขตปลอดโรคระบาดตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ลงวันที่ 20 กันยายน 2547

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจกำหนดท้องที่ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเป็นเขตปลอดโรคระบาด จึงได้กำหนดท้องที่รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 เขต (zones) ทั่วประเทศ ได้แก่ ท้องที่เขตภาคเหนือ ท้องที่เขตภาคกลาง ท้องที่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ท้องที่เขตภาคตะวันออก และท้องที่เขตภาคใต้ เป็นเขตปลอดโรคระบาดชนิดไข้หวัดนกหรือโรคเอเวียนอินฟลูเอนซา (Avian Influenza) ของสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด และห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ผลของการประกาศเป็นเขตปลอดโรคระบาด กฎหมายห้ามมิให้เคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ เข้าในหรือผ่านเขตนั้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมปศุสัตว์หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 วัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถป้องกันและควบคุมการเกิดหรือการแพร่กระจายของโรคระบาดสัตว์ปีกได้อย่างรวดเร็ว และลดผลกระทบต่อพื้นที่อื่น รวมทั้งสามารถกำหนดแผนการผลิตในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

ง. ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยกาอนุญาต การตรวจโรคและการทำลายเชื้อโรคในการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 30 เมษายน 2546

ระเบียบฉบับนี้ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 33 (4) แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 อธิบดีกรมปศุสัตว์มีอำนาจวางระเบียบการตรวจโรคและทำลายเชื้อโรคจากสัตว์หรือซากสัตว์ที่มีการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร หรือเคลื่อนย้ายภายในราชอาณาจักร วัตถุประสงค์เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้การตรวจโรคและทำลายเชื้อโรคในการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร มีประสิทธิภาพสูงสุด

จ. ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาด และการทำลายสัตว์ หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาด พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 22 กันยายน 2547

ระเบียบฉบับนี้ออกโดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 10 (4) ประกอบมาตรา 33 (3) แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 อธิบดีกรมปศุสัตว์มีอำนาจกำหนดระเบียบวิธีการ ทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาด หรือการทำลายสัตว์ หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาด วัตถุประสงค์เพื่อให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาด และการทำลายสัตว์ หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการ ควบคุมโรคระบาด

ข. ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุม โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 25 กันยายน 2547

ระเบียบฉบับนี้ออกตามความในพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 32 “กรมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกรมตามที่กำหนดในกฎกระทรวงแบ่งส่วน ราชการของกรม หรือตามกฎหมายว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของกรม” ระเบียบฉบับนี้จึงออกมา เพื่อให้การดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุม โรคระบาดสัตว์ ตามพระราชบัญญัติ โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเป็นกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของ กรมปศุสัตว์ มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุม โรคไข้หวัดนก

จากที่กล่าวมาในส่วนของฟาร์มเลี้ยงไก่ ยังไม่มีกฎหมายมาควบคุมการจัดตั้งฟาร์ม และกำหนดมาตรฐานฟาร์ม ซึ่งมีผลต่อระบบการการป้องกันและควบคุม โรค มีเพียงระเบียบ มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อของประเทศไทย พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นมาตรการที่อาศัยความสมัครใจไม่มี สภาพบังคับอย่างกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีพระราชบัญญัติ โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ซึ่งมี วัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและควบคุม โรคที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในฟาร์ม รวมถึงการควบคุมไม่ให้ โรคแพร่กระจายจากฟาร์มไปยังท้องที่อื่น ทั้งนี้ นอกจากมาตรการทางกฎหมายที่เข้ามาควบคุมใน ระดับของฟาร์มเลี้ยงไก่แล้ว ในห่วงโซ่การผลิตไก่เนื้อ ด้านอื่นๆ ย่อมจำเป็นต้องมีมาตรการทาง กฎหมายเข้ามาควบคุมด้วย

3.1.2 อาหารสัตว์และยาสัตว์

กฎหมายที่ใช้บังคับกับอาหารและยาสัตว์ มี 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติควบคุม คุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ใช้บังคับกับอาหารสัตว์ ส่วนพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และฉบับที่แก้ไข

เพิ่มเติม ใช้บังคับกับขาสัตว์ นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ที่ใช้บังคับกับวัตถุอันตราย โดยเฉพาะน้ำยาฆ่าเชื้อโรคใช้หัวคอกที่ใช้ในฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และโรงฆ่าสัตว์

3.1.2.1 พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 เป็นกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อให้มีการควบคุมตรวจสอบคุณภาพของอาหารสัตว์ ให้เกษตรกรได้ใช้อาหารสัตว์ที่มีคุณภาพ แต่ในปัจจุบันแนวโน้มได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัจจุบันผู้บริโภคคำนึงถึงความปลอดภัยอาหารมากขึ้น จึงต้องมีการควบคุมตรวจสอบอาหารสัตว์ เพื่อให้ได้อาหารสัตว์ที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัย ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพของสัตว์ คุณภาพของเนื้อสัตว์ และท้ายที่สุดย่อมส่งผลต่อสุขภาพของผู้บริโภค

พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 แบ่งเป็น 9 หมวด ได้แก่ คณะกรรมการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ การขออนุญาตและออกใบอนุญาต หน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตเกี่ยวกับอาหารสัตว์ อาหารสัตว์ปลอมปนอาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ การขึ้นทะเบียนและการโฆษณาอาหารสัตว์ พนักงานเจ้าหน้าที่ การพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต บทกำหนดโทษ และบทเฉพาะกาล ตามลำดับ

สาระสำคัญโดยรวมของพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 สรุปประเด็นสำคัญเฉพาะที่เกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์ได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การขออนุญาตผลิต นำเข้า เพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ มาตรา 14 – มาตรา 30

มาตรา 14 กำหนดให้การผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ จะกระทำได้เมื่อได้รับใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ หรือใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์⁶ และมาตรา 15 กำหนดให้การขายอาหารสัตว์ จะกระทำได้เมื่อได้รับใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ ทั้งนี้ การขออนุญาตและการ

⁶พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 99 ตอนที่ 111 (วันที่ 11 สิงหาคม 2525), มาตรา 14.

ออกใบอนุญาตผลิต นำเข้า และขายอาหารสัตว์ จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง⁷

โดยสรุปแล้วใบอนุญาตตามมาตรา 18 มี 3 ประเภท คือ⁸

- (1) ใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์
- (2) ใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์
- (3) ใบอนุญาตขายอาหารสัตว์

ผู้ประกอบการผลิตเพื่อขาย หรือนำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ จะต้องได้รับใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ หรือได้รับใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ หรืออาจมีทั้งใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์และใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ กรณีผู้ประกอบการผลิตอาหารสัตว์เพื่อขายและนำเข้าอาหารสัตว์เพื่อขายควบคู่กันไป ส่วนผู้ประกอบการขายอาหารสัตว์แต่ไม่ได้ผลิตอาหารสัตว์หรือนำเข้าอาหารสัตว์เพื่อขาย ก็มีเพียงใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ใบเดียว และเมื่อได้รับใบอนุญาตแล้ว ผู้รับใบอนุญาตแต่ละประเภทจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดด้วย

ทั้งนี้ ใบอนุญาตทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวให้ใช้ได้ ในระยะเวลาที่จำกัด ตามมาตรา 20 ดังนี้

- (1) ใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ ให้ใช้ได้สามปีนับแต่วันออกใบอนุญาต
- (2) ใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ ให้ใช้ได้หนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต
- (3) ใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ ให้ใช้ได้จนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน แห่งปีที่ออกใบอนุญาต

วัตถุประสงค์ของการจำกัดระยะเวลาใช้ใบอนุญาต เพื่อให้รัฐเข้าไปตรวจสอบอย่างน้อยทุกครั้งที่มีการต่อใบอนุญาต

2. การขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์ มาตรา 37 – มาตรา 44

นอกจากผู้ประกอบการผลิต นำเข้า เพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ ต้องมีใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ ใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์แล้ว ผู้รับใบอนุญาตทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว ต้องนำ

⁷พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.. 2525, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 99 ตอนที่ 111 (วันที่ 11 สิงหาคม 2525), มาตรา 15.

⁸พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.. 2525, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 99 ตอนที่ 111 (วันที่ 11 สิงหาคม 2525), มาตรา 18.

⁹พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.. 2525, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 99 ตอนที่ 111 (วันที่ 11 สิงหาคม 2525), มาตรา 20.

อาหารสัตว์ชนิดที่ตนผลิตหรือนำเข้ามาขอขึ้นทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน เมื่อได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์แล้ว จึงจะผลิตเพื่อขายหรือนำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ชนิดนั้นได้ ตามที่บัญญัติในมาตรา 37¹⁰

ดังนั้น ผู้ที่ประสงค์จะผลิตอาหารสัตว์เพื่อขาย หรือนำเข้าอาหารสัตว์เพื่อขาย จะต้องดำเนินการ ดังนี้

1. ขอใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ และ/หรือ
2. ขอใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ และ
3. ขอขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์ เพื่อรับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์

ทั้งนี้ ผู้ประกอบการอาจมีใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ หรือนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ ใบใดใบหนึ่ง กรณีประกอบกิจการผลิตอาหารสัตว์ หรือนำเข้าอาหารสัตว์เพียงอย่างเดียว หรือมีทั้งสองใบ กรณีประกอบธุรกิจทั้งผลิตและนำเข้าอาหารสัตว์ควบคู่กันไป เมื่อผู้รับใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์และนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ ได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์แล้ว ผู้รับใบอนุญาตจึงจะผลิตเพื่อขายหรือนำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ชนิดนั้นได้ วัตถุประสงค์ที่กฎหมายต้องเข้าไปควบคุมใบอนุญาตทั้ง 2 ประเภท และต้องมีการขึ้นทะเบียนสูตรอาหารสัตว์อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นการควบคุมโดยกฎหมายถึง 2 ชั้นตอนด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก ต้องได้รับใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ หรือใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ และประการที่สอง ต้องได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์ ทั้งนี้ เพื่อควบคุมผู้ประกอบการผลิต นำเข้า เพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ และเพื่อตรวจสอบคุณภาพของส่วนผสมในอาหารสัตว์ว่ามีความปลอดภัยต่อสัตว์ที่เลี้ยง ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพของสัตว์ คุณภาพของเนื้อสัตว์ และในท้ายที่สุดย่อมส่งผลต่อสุขภาพของผู้บริโภค

3. อาหารสัตว์ปลอมปน อาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ มาตรา 31 – มาตรา 36

มาตรา 31 กำหนดห้ามผลิต นำเข้า เพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ปลอมปน อาหารสัตว์ผิดมาตรฐาน อาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ อาหารสัตว์ที่มีได้ขึ้นทะเบียน อาหารสัตว์ที่อธิบดีกรมปศุสัตว์สั่งเพิกถอน และอาหารสัตว์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดห้ามผลิต นำเข้า เพื่อขาย วัตถุประสงค์เพื่อควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์ให้ถูกสุขลักษณะ ปราศจากอันตรายต่อสัตว์ เนื่องจากอาหารสัตว์ปลอมปน อาหารสัตว์เสื่อมคุณภาพ เมื่อสัตว์กินอาหารสัตว์ดังกล่าวเข้าไปแล้วอาจส่งผลต่อตัวสัตว์ ทำให้สัตว์เจ็บป่วย ทนทุกข์ทรมาน หรืออาจถึงขนาดทำให้สัตว์ตายได้

¹⁰พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 99 ตอนที่ 111 (วันที่ 11 สิงหาคม 2525), มาตรา 37.

หรืออาจมีสารตกค้างอยู่ในตัวสัตว์ เมื่อมีการบริโภคเนื้อสัตว์ที่มีสารตกค้างอยู่ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคได้ จึงต้องห้ามมิให้มีการผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ได้กำหนดมาตรการในการควบคุมตรวจสอบคุณภาพอาหารสัตว์ไว้อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมถึง 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการควบคุมผู้ประกอบการกิจการผลิต นำเข้า และขายอาหารสัตว์ จะประกอบกิจการได้ต้องได้รับใบอนุญาต และขั้นตอนที่ 2 การควบคุมสูตรอาหารสัตว์ ซึ่งผู้รับใบอนุญาตผลิต และนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ จะผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์เพื่อขายได้จะต้องได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์ ด้วย

3.1.2.2 กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์

พ.ศ. 2525

กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 ในส่วนของการควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์ โดยเฉพาะการป้องกันและควบคุมโรคที่อาจปนเปื้อนมากับอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก ได้แก่ กฎกระทรวง ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และประกาศกรมปศุสัตว์ ดังที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

ก. กฎกระทรวงว่าด้วย การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์

พ.ศ. 2545

กฎกระทรวงฉบับนี้ออกตามความใน มาตรา 5 มาตรา 14 วรรคสอง มาตรา 21 วรรคสอง และมาตรา 27 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ การขอต่ออายุใบอนุญาตและการขอใบแทนใบอนุญาตซึ่งอาหารสัตว์ วัตถุประสงค์ที่จำต้องกำหนดหลักเกณฑ์การขออนุญาตและออกใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ดังกล่าว เนื่องจากได้เกิดโรคระบาดในสัตว์ซึ่งสามารถติดต่อหรือแพร่ระบาดระหว่างสัตว์และติดต่อกับคนได้ อีกทั้งอาหารสัตว์อาจทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคบางชนิดได้ นอกจากนี้อาจมีสารพิษปนเปื้อนมากับอาหารสัตว์ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร อันอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพสัตว์ และสุขภาพของผู้บริโภคเนื้อสัตว์ได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการควบคุมโรคระบาดสัตว์ในประเทศ และเป็นการป้องกันอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศได้ จึงต้องออกกฎกระทรวงฉบับนี้เพื่อกำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ที่ประสงค์จะนำเข้าอาหารสัตว์ต้องยื่นคำขอแจ้ง

การนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ทุกครั้ง และให้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อตรวจสอบเมื่ออาหารสัตว์ที่นำเข้ามาถึงราชอาณาจักร

ข. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ห้ามนำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ประเภทวัตถุดิบ ประเภทวัตถุดิบที่ผสมแล้ว ประเภทผลิตภัณฑ์นมสำหรับสัตว์ ประเภทอาหารเสริมสำหรับสัตว์ ที่มีส่วนผสมของวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์นม อาหารเสริมที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศเบลเยียมเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2542

ประกาศฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 5 และมาตรา 6 (3) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจออกประกาศกำหนด

มาตรา 6 (3) ชื่อ ประเภท ชนิดหรือลักษณะของอาหารสัตว์ที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้นำเข้าเพื่อขาย

ประกาศฉบับนี้ได้กำหนดห้ามนำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ประเภทวัตถุดิบ ชนิดเนื้อป่น เนื้อป่นสกัด ไขมัน เนื้อและกระดูกป่น ขนสัตว์ปีกป่น ประเภทวัตถุดิบที่ผสมแล้ว ชนิดหัวอาหารสัตว์และอาหารสัตว์ผสมสำเร็จรูป ประเภทผลิตภัณฑ์นมสำหรับสัตว์และประเภทอาหารเสริมสำหรับสัตว์ที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศเบลเยียม แต่กรณีนำเข้าวัตถุดิบ วัตถุดิบที่ผสมแล้ว และอาหารเสริมสำหรับสัตว์ดังกล่าว ที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์ สามารถนำเข้าได้ แต่จะต้องมีหนังสือรับรองจากหน่วยงานราชการรับรองว่าไม่มีการปนเปื้อนสารไดออกซิน นอกจากนี้ ประกาศฉบับนี้ยังได้กำหนดให้อาหารสัตว์ประเภทอาหารเสริมสำหรับสัตว์ หมายถึง อาหารเสริมโปรตีนที่มีส่วนผสมของเนื้อสัตว์ปีก สุก ร โค และอวัยวะ นมและผลิตภัณฑ์นม ไข่และผลิตภัณฑ์ไข่ ขนสัตว์ปีกป่น รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์ปีก สุก ร โค อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน และอาหารเสริมไขมัน ที่มีส่วนผสมของไขมันสัตว์ปีก สุก ร โค เนื้อสัตว์ปีก สุก ร โค และอวัยวะ นมและผลิตภัณฑ์นม ไข่และผลิตภัณฑ์ไข่ รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์ปีก สุก ร โค อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน วัตถุประสงค์ของประกาศฉบับนี้ ต้องห้ามนำเข้า หรือควบคุมการนำเข้างดงกล่าว เพื่อป้องกันมิให้มีการปนเปื้อนของสารไดออกซินในอาหารสัตว์อย่างในกรณีการปนเปื้อนของสารไดออกซินในสหภาพยุโรป ซึ่งรวมถึงมิให้มีการปนเปื้อนของสารไดออกซินในอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่เนื้อด้วย

ค. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดชื่อ ประเภท ชนิด หรือลักษณะ ของอาหารสัตว์ที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าเพื่อขายจากแหล่งกำเนิดที่มีรายงานหรือสงสัยว่ามีโรคที่ต้องห้ามเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2545 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2545

ประกาศฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 5 และมาตรา 6 (3) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพ

อาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 โดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ เพิ่มเติมเข้ามาด้วย) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้ออกประกาศกำหนด

มาตรา 6 (3) ชื่อ ประเภท ชนิดหรือลักษณะของอาหารสัตว์ที่จะอนุญาตหรือไม่ อนุญาตให้นำเข้าเพื่อขาย

ประกาศฉบับนี้กำหนดไม่อนุญาตให้นำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ที่มีส่วนผสมของเนื้อป็น กระดูกป็น เลือดป็นของสัตว์ และส่วนอื่นของสัตว์ (ยกเว้นสัตว์น้ำ) ที่ทำป็น ที่มีแหล่งกำเนิดจากทุกประเทศในทวีปยุโรปและทุกประเทศที่มีรายงานว่ามิหรือสงสัยว่ามีโรควัวบ้า (Bovine Spongiform Encephalopathy : BSE) แต่ยกเว้นในส่วนของปลาป่น วัตถุประสงค์ของประกาศฉบับนี้ ไม่อนุญาตให้นำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ดังกล่าว เนื่องจากในปี พ.ศ. 2545 ประเทศในทวีปยุโรปและประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอื่นๆ มีการระบาดของโรควัวบ้าในโค ทำให้โคป่วยและล้มตายด้วยอาการทางประสาทจำนวนมาก และโรคนี้สามารถติดต่อได้โดยเนื้อป็น กระดูกป็น เลือดป็นของสัตว์ที่เป็น โรคที่ผสมอยู่ในอาหารสัตว์ หากมีการนำเข้าเพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ที่มีซากสัตว์ดังกล่าวจากแหล่งที่มีการระบาดของโรคเป็นส่วนผสม อาจทำให้เกิดการระบาดของโรค BSE ในประเทศไทยได้

จ. ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง ไม่อนุญาตให้นำเข้าอาหารสัตว์ ประเภทที่มีส่วนผสมของสัตว์ปีกจากประเทศที่มีรายงานการเกิดโรคนิวคาสเซิล ลงวันที่ 17 ธันวาคม 2545

ประกาศฉบับนี้อธิบติกรมปศุสัตว์ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 36 (2) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 อธิบติกรมปศุสัตว์มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าหรือผู้ขายซึ่งอาหารสัตว์ งดผลิตหรือนำเข้าหรือขายอาหารสัตว์ที่ผลิตหรือนำเข้าโดยไม่ได้ขึ้นทะเบียนอาหารสัตว์ หรืออาหารสัตว์ที่ปรากฏจากผลการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นอาหารสัตว์ที่ไม่ควรใช้เลี้ยงสัตว์

ประกาศฉบับนี้กำหนดไม่อนุญาตให้นำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ทุกประเภทที่มีส่วนผสมของสัตว์ปีกที่มีแหล่งกำเนิดจากรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย และรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือรัฐอื่นๆ ที่มีรายงานการเกิดโรคนิวคาสเซิล ส่วนการนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ทุกประเภทที่มีส่วนผสมของสัตว์ปีกจากรัฐอื่นๆ นอกเหนือจากรัฐทั้งควันการนำเข้า ให้ผู้ขออนุญาตนำเข้าแนบเอกสารทางราชการ หรือเอกสารจากหน่วยงานสัตวแพทย์ของรัฐบาล รับรองว่าปลอดภัยจากโรคนิวคาสเซิล ประกอบการพิจารณาขออนุญาตนำเข้าราชอาณาจักรทุกครั้ง วัตถุประสงค์เพื่อ

ป้องกันมิให้มีการติดต่อของโรคระบาดดังกล่าวมายังประเทศไทยโดยทางอาหารสัตว์ ซึ่งทำให้โรคแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว

ตามที่ได้กล่าวมาพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 และกฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์ โดยพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 ได้ควบคุมการประกอบกิจการผลิต นำเข้า และขายอาหารสัตว์ ซึ่งจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับใบอนุญาต และผู้รับใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ และผู้รับใบอนุญาตนำเข้าซึ่งอาหารสัตว์ จะต้องได้รับใบสำคัญการจดทะเบียนอาหารสัตว์อีกชั้นหนึ่ง จึงจะผลิตหรือนำเข้า เพื่อขายซึ่งอาหารสัตว์ได้ ซึ่งเป็นการควบคุมโดยกฎหมายถึง 2 ขั้นตอนด้วยกัน นอกจากนี้ ตามกฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 ได้ควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์ โดยเฉพาะการป้องกันและควบคุมโรคที่อาจปนเปื้อนมากับอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมโรคใช้หัวคนก ทั้งนี้ มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ดังกล่าวย่อมส่งผลให้ได้อาหารสัตว์ที่ปลอดโรค มีคุณภาพและปลอดภัยต่อการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งนอกจากอาหารสัตว์แล้ว ยาสัตว์ยังเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของเนื้อสัตว์ และสุขภาพของผู้บริโภคอีกด้วย

3.1.2.3 พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510

พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 อยู่ในความรับผิดชอบของ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อควบคุมกิจการเกี่ยวกับการผลิตยา ขายยา นำหรือส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักร และให้มีเภสัชกรรับผิดชอบเกี่ยวกับการขายยาอันตราย ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยของประชาชน กฎหมายฉบับนี้นอกจากใช้บังคับกับยาที่ใช้สำหรับคนแล้ว ยังครอบคลุมยาที่ใช้สำหรับสัตว์ด้วย ตามคำนิยาม ในมาตรา 4 พระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2522 ซึ่งบัญญัติว่า “ยา หมายความว่า...

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับการใช้ในการวินิจฉัย บำบัด บรรเทา รักษา หรือป้องกันโรค หรือความเจ็บป่วยของมนุษย์หรือสัตว์

(4) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับให้เกิดผลแก่สุขภาพ โครงสร้างหรือการกระทำหน้าที่ใด ๆ ของร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์ ...”

ทั้งนี้ ประเด็นของพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ในส่วนที่เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคใช้หัวคนก คือ การใช้วัคซีนใช้หัวคนกในสัตว์ปีก ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังคงห้ามใช้

วัคซีนไขหวัดนกในสัตว์ปีกทุกชนิด หนึ่ง การใช้วัคซีนหรือไม่ใช้วัคซีนไขหวัดนก รวมทั้งข้อดีและข้อเสีย และทางออกในการดำเนินการจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.1.2.4 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน 6 กระทรวง คือ กระทรวงกลาโหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงอุตสาหกรรม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทั้ง 6 กระทรวงดังกล่าว เป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และออกประกาศตามพระราชบัญญัติ นอกจากนี้เฉพาะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นผู้ที่มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัติ และยกเว้นค่าธรรมเนียมกับกำหนดกิจการอื่น กับออกประกาศเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ตามที่กำหนดในมาตรา 5 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมวัตถุอันตรายที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ในมาตรา 4 ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “วัตถุอันตราย” ให้ครอบคลุมวัตถุอันตรายต่างๆ ทุกชนิด ดังนี้

“วัตถุอันตราย” หมายความว่า วัตถุดังต่อไปนี้

- (1) วัตถุระเบิดได้
- (2) วัตถุไวไฟ
- (3) วัตถุออกซิไดซ์และวัตถุเปอร์ออกไซด์
- (4) วัตถุมีพิษ
- (5) วัตถุที่ทำให้เกิดโรค
- (6) วัตถุกัมมันตรังสี
- (7) วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม
- (8) วัตถุกัดกร่อน
- (9) วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง
- (10) วัตถุอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใด ที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ หรือสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ ประเด็นของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมโรคไขหวัดนก คือ ยาฆ่าเชื้อที่ใช้ในการฆ่าเชื้อโรคไขหวัดนก ซึ่งเป็นวัตถุอันตรายตามความหมายของพระราชบัญญัตินี้

ยาฆ่าเชื้อไขหวัดนกที่สำคัญ คือ ALDEHYDES โดยตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 กำหนดให้ ALDEHYDES เป็น

วัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ซึ่งการผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครองต้องได้รับใบอนุญาต และกรมปศุสัตว์ เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบวัตถุอันตรายดังกล่าว และต่อมาได้มีการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ ในการผลิต การนำเข้า การส่งออก และการมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายที่กรมปศุสัตว์เป็นผู้รับผิดชอบ พ.ศ. 2549 ลงวันที่ 31 มีนาคม 2549 แต่มีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 4 พฤษภาคม 2549 ซึ่งเป็นวันถัดจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้ นับแต่วันที่ 4 พฤษภาคม 2549 เป็นต้นมา มีผู้มายื่นคำขอผลิต นำเข้า และมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตราย ALDEHYDES ซึ่งได้มีการนำมาใช้ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ฆ่าเชื้อในรูปของเหลว โดยนำมาผสมกับสารสำคัญอื่นๆ เช่น Didecyl Dimethyl Ammonium Chloride, Glutaraldehyde, Isopropyl Alcohol และ Ethoxylated Alcohol เป็นต้น ทั้งนี้ ในส่วนของฆ่าเชื้อใช้หัวคนก ซึ่งเป็นวัตถุอันตรายดังกล่าว ได้มีพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เข้ามาควบคุม ซึ่ง ALDEHYDES เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ซึ่งการผลิต การนำเข้า การส่งออก หรือการมีไว้ในครอบครองต้องได้รับใบอนุญาต และกรมปศุสัตว์เป็นผู้มีหน้าที่ควบคุม โดยเป็นผู้ออกใบอนุญาตผลิต นำเข้า ส่งออก มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายดังกล่าว ฉะนั้น ในส่วนของฆ่าเชื้อใช้หัวคนก จึงมีกฎหมายเข้ามาควบคุมในส่วนนี้แล้ว"

ตามที่ได้กล่าวมาในส่วนของห่วงโซ่การผลิตไก่เนื้อตั้งแต่ฟาร์มเลี้ยงไก่ อาหาร และยาสัตว์นั้น ห่วงโซ่ที่สำคัญอีกห่วงโซ่หนึ่งในวงจรการผลิตไก่เนื้อที่จะต้องมีการตรวจโรคทั้งก่อนฆ่าและหลังฆ่า เพื่อให้ได้เนื้อไก่ที่ปลอดโรค ปลอดภัยต่อการบริโภคและสร้างความเชื่อมั่นกับผู้บริโภค ที่จะ ได้กล่าวต่อไป คือ โรงฆ่าสัตว์

3.1.3 โรงฆ่าชำแหละสัตว์ปีก

3.1.3.1 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535

กฎหมายที่เกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์และการจำหน่ายเนื้อสัตว์ คือ พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ซึ่งแต่เดิมกฎหมายฉบับนี้อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย ต่อมาได้มีการโอนอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมา อยู่ในความรับผิดชอบของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามมาตรา 48 แห่งพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตาม

"สัมภาษณ์ คณิงนิจ ก่อธรรมฤทธิ์, ผู้อำนวยการส่วนยาสัตว์และวัตถุอันตราย สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์, 16 ตุลาคม 2549.

พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 พ.ศ. 2545 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2545¹²

วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้มีโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐาน มีการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์โดยผ่านขั้นตอนการตรวจโรคทั้งก่อนฆ่าและหลังฆ่า และรับรองเนื้อสัตว์ที่จำหน่าย ซึ่งทำยที่สุดยอมได้เนื้อสัตว์ที่ปลอดโรคและปลอดภัยต่อการบริโภค

ทั้งนี้ สาระสำคัญของพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 มีดังนี้

1. การขออนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์และการฆ่าสัตว์ ตามมาตรา 11 – มาตรา 14

ผู้ประสงค์จะตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์และการฆ่าสัตว์ ขอรับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมปศุสัตว์หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 โดยยื่นคำขอตามแบบขอรับใบอนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ (แบบ พจส. 1) ปัจจุบันอธิบดีกรมปศุสัตว์เป็นผู้พิจารณาอนุญาตและออกใบอนุญาตให้ตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ (แบบ พจส. 2) กรณีโรงฆ่าสัตว์ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนโรงฆ่าสัตว์ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครอธิบดีกรมปศุสัตว์ได้มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อนุญาตและออกใบอนุญาตให้ตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ (แบบ พจส. 2) ตามคำสั่งกรมปศุสัตว์ที่ 453/2547 ลงวันที่ 14 กรกฎาคม 2547 ทั้งนี้ อธิบดีกรมปศุสัตว์หรือ ผู้ว่าราชการจังหวัดผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย จะพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาต กรณีไม่อนุญาต ผู้ขอรับใบอนุญาตมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ ภายใน 30 วัน นับแต่ทราบคำสั่ง ซึ่งคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตของคณะกรรมการควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์เป็นที่สุด กรณีอนุญาต ผู้รับอนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ ต้องแสดงใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผยและเห็นได้ง่ายในโรงฆ่าสัตว์และ โรงพักสัตว์ ตามมาตรา 13

¹²พระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 พ.ศ. 2545, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 119 ตอนที่ 102ก (8 ตุลาคม 2545), มาตรา 48.

2. ขั้นตอนการฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์ ตามมาตรา 15 มาตรา 23 และมาตรา 24

ผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์ต้องแจ้งจำนวนสัตว์ วัน เวลาที่ฆ่าสัตว์และชื่อของโรงฆ่าสัตว์ ตามแบบแจ้งการฆ่าสัตว์ (แบบ ขจส. 4) ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ กรณีฆ่าในโรงฆ่าสัตว์เอกชนจะต้องเสียอากรการฆ่าสัตว์ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 กรณีฆ่าในโรงฆ่าสัตว์ของราชการส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการ นอกจากต้องเสียค่าอากรการฆ่าสัตว์แล้ว จะต้องเสียค่าธรรมเนียมโรงฆ่าสัตว์และค่าธรรมเนียมโรงพักสัตว์ เพิ่มเติมด้วย โดยเป็นไปตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ทั้งนี้ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่รับแจ้งการฆ่าสัตว์แล้ว จะออกหลักฐานการรับแจ้งให้แก่ผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์ กำหนดเวลาฆ่าสัตว์ตามแบบที่กำหนด ซึ่งแบ่งตามประเภทชนิดสัตว์ และชิ้นส่วนต่างๆ เช่น แบบตอบรับแจ้งการฆ่า ตามแบบ ขจส. 5-10 สำหรับสัตว์ปีก ได้แก่ แบบตอบรับการรับแจ้งการฆ่า ไก่ เป็ด และห่าน (แบบ ขจส. 14) หลังจากนั้นผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์จึงฆ่าสัตว์ตามวัน เวลาที่กำหนด ซึ่งก่อนและหลังฆ่าต้องมีการตรวจโรคโดยพนักงานตรวจโรค สัตว์ ก่อนฆ่าสัตว์หากตรวจพบว่าสัตว์เป็น โรคระบาดหรือเป็น โรคที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์ นั้นเป็นอาหาร ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดโรคระบาดสัตว์ โรคหรือลักษณะของสัตว์หรือเนื้อสัตว์ ที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหาร พ.ศ. 2546 พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งงดฆ่า และแยกสัตว์ไว้ตรวจพิสูจน์ หากตรวจแล้วสัตว์นั้นเป็น โรค โรคระบาด หรือมีลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวง พนักงานเจ้าจะต้องคืนอากรการฆ่าสัตว์ และค่าธรรมเนียมโรงฆ่าสัตว์ ให้กับผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์ กรณีตรวจพบหลังฆ่า พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งทำลายเนื้อสัตว์นั้น ทั้งตัวหรือบางส่วน หรือจัดทำให้เป็นเนื้อสัตว์ที่ควรใช้เป็นอาหารก่อนได้ กรณีตรวจเนื้อสัตว์แล้วปลอดภัย พนักงานเจ้าหน้าที่จะประทับตรารับรองให้จำหน่าย เพื่อนำเนื้อสัตว์ออกไปจำหน่ายต่อไป

ทั้งนี้ เมื่อฆ่าสัตว์แล้ว จะนำเนื้อสัตว์ออกนอกโรงฆ่าสัตว์ได้ต่อเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ได้ประทับตรารับรองให้จำหน่ายที่เนื้อสัตว์แล้วเท่านั้น

3. ขั้นตอนการฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ ตามมาตรา 22

หลักการทั่วไปของพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้การฆ่าสัตว์ต้องกระทำในโรงฆ่าสัตว์ แต่ทั้งนี้ก็มีข้อยกเว้น 3 กรณี ไม่จำเป็นต้องฆ่าสัตว์ในโรงฆ่าสัตว์ ได้แก่

- (1) การฆ่าสัตว์ซึ่งต้องฆ่า ณ ที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะ ตามพิธีกรรมทางศาสนา
- (2) การฆ่าสัตว์ในท้องที่ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่นั้นประกาศเป็นครั้งคราว ว่าเป็นท้องที่กัณดาร และจำเป็นต้องฆ่าสัตว์ในท้องที่นั้น
- (3) การฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีเหตุสมควรเป็นพิเศษ

ทั้งนี้ การฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง ได้แก่ กฎกระทรวงว่าด้วยข้อกำหนดในการฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2549 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2549 ได้กำหนดขั้นตอนการฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ ซึ่งมีขั้นตอนคล้ายคลึงกับการฆ่าสัตว์โรงฆ่าสัตว์ โดยเริ่มจากผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ จะต้องยื่นแบบแจ้งการฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ (แบบ ฆจส. 12) ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หลังจากนั้น ก็ต้องเสียอากรการฆ่าสัตว์และค่าธรรมเนียมการประทับตรารับรองให้จำหน่ายเนื้อสัตว์ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 และยังคงเสียค่าพาหนะและค่าเบี่ยงเบนของพนักงานตรวจโรคสัตว์ด้วย หลังจากนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่รับแจ้งการฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์และออกหลักฐานการรับแจ้งและพิจารณาเหตุผลความจำเป็นต้องฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ ต่อมาผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ ดำเนินการฆ่าสัตว์ตามชนิด จำนวน วัน เวลา สถานที่ตามที่แจ้ง ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องแจ้งพนักงานตรวจโรคสัตว์ให้ไปตรวจโรคสัตว์ที่ฆ่าสัตว์ ทั้งนี้ พนักงานตรวจโรคสัตว์จะต้องพิจารณาตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดโรคระบาด โรคหรือลักษณะของสัตว์หรือเนื้อสัตว์ที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหาร พ.ศ. 2546 หากสัตว์เป็นโรคหรือสงสัยว่าเป็นโรคระบาด พนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งฆ่าสัตว์นั้นและแยกไว้ตรวจพิสูจน์ หากตรวจพิสูจน์แล้วปรากฏว่าสัตว์ที่จะฆ่าเป็นโรคระบาด โรค หรือมีลักษณะตามกฎกระทรวงดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องคืนเงินอากรให้แก่ผู้ประสงค์จะฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์ ในกรณีตรวจพบว่าเนื้อสัตว์ที่ฆ่าเป็นโรค พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งทำลายเนื้อสัตว์นั้นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือจัดทำให้เป็นเนื้อสัตว์ที่ควรใช้เป็นอาหารก่อนได้ นอกจากนี้ การฆ่าสัตว์นอกโรงฆ่าสัตว์จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการในการดูแลรักษาความสะอาด ให้ถูกต้องตามสุขลักษณะด้วย

4. การจำหน่ายเนื้อสัตว์ที่ตายเองหรือมิได้ถูกฆ่า ตามมาตรา 25

โดยทั่วไปเนื้อสัตว์ที่ตายเองหรือมิได้ถูกฆ่า มักถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นอาหาร เช่น คายด้วยโรคหรือโรคระบาด เป็นต้น แต่ในบางครั้งสัตว์ที่ตายเองหรือมิได้ถูกฆ่าอาจตายด้วยสาเหตุอื่นอันมิได้เกิดจากโรคหรือโรคระบาด เนื้อสัตว์ดังกล่าวจึงอาจมีคุณค่าในทางเศรษฐกิจอยู่บ้าง ฉะนั้น ผู้ประสงค์จะจำหน่ายเนื้อสัตว์ที่ตายเองหรือมิได้ถูกฆ่า จะต้องนำเนื้อสัตว์ให้พนักงานตรวจโรคสัตว์ตรวจ หรือกรณีจำเป็นอาจขอให้พนักงานตรวจโรคสัตว์ไปตรวจ หากพนักงานตรวจโรคสัตว์เห็นว่าเนื้อสัตว์นั้นใช้เป็นอาหารได้ พนักงานเจ้าหน้าที่จะประทับตรารับรองให้จำหน่าย กรณีเนื้อสัตว์ไม่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นอาหาร พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งทำลาย

3.1.3.2 กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535

กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 เฉพาะที่เกี่ยวกับ โรงฆ่าชำแหละสัตว์ปีก ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคใช้หัวหน้าก แยกพิจารณาได้ 3 ประการ ดังนี้

1. การบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535

ก. กฎกระทรวง (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535

กฎกระทรวงฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 4 และมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกประกาศกำหนดให้ ไก่ เป็ด และห่าน เป็นสัตว์ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 เนื่องจากคำนิยาม คำว่า “สัตว์” ในมาตรา 4 กำหนดให้สัตว์หมายความว่า “สัตว์ที่มีไข่สัตว์ป่าและหมายความเฉพาะโค กระบือ แพะ แกะ สุกร และสัตว์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งไม่รวมถึงสัตว์ปีก จำพวก ไก่ เป็ด และห่าน ฉะนั้น เพื่อให้สัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้หมายความรวมถึง ไก่ เป็ด และห่าน จึงต้องออกกฎกระทรวงเพิ่มเติมให้ ไก่ เป็ด และห่าน เป็นสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ได้มีการออกกฎกระทรวง (พ.ศ. 2536) กำหนดให้ ไก่ เป็ด และห่าน เป็นสัตว์ตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 แล้ว แต่ตามมาตรา 2 กำหนดให้จะให้ใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ในท้องที่ใดสำหรับสัตว์ที่กำหนดในกฎกระทรวง จะต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ดังนั้น ตราบใดที่ยังไม่มีการออกพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมาบังคับใช้ พระราชบัญญัตินี้จึงยังไม่ใช้บังคับกับโรงฆ่าสัตว์ปีก (ไก่ เป็ด และห่าน)

ข. พระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 บังคับกับไก่ เป็ด และห่านในทุกท้องที่ราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 *

ตามที่ได้มีการออกกฎกระทรวง (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 กำหนดให้ไก่ เป็ด และห่าน เป็นสัตว์ตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 แล้วก็ตาม แต่ตามมาตรา 2 ได้กำหนดให้การใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ในท้องที่ใดสำหรับสัตว์ที่กำหนดในกฎกระทรวง

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก, หน้า 230.

จะต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกา ต่อมาจึงได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 บังคับกับไก่ เป็ด และห่านในทุกท้องที่ราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 ใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2549 ฉะนั้น ปัจจุบัน โรงฆ่าชำแหละสัตว์ปีก เฉพาะจำพวกไก่ เป็ด และห่าน จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 นับแต่นั้นเป็นต้นมา

2. การกำหนดมาตรฐานโรงฆ่าสัตว์และสุขอนามัยกระบวนการผลิต

ก. กฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535

กฎกระทรวงฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 10 มาตรา 11 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดที่ตั้ง เนื้อที่ แขนงผัง และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างและสุขลักษณะของโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์และการฆ่าสัตว์ กำหนดวัน เวลาเปิดและปิดโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์และการฆ่าสัตว์ และกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการเพื่อให้ผู้ประกอบการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ ให้ถูกต้องตามสุขลักษณะและอนามัย จัดให้มีที่รวบรวมหรือกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การระบายน้ำทิ้ง การระบายอากาศ การจัดให้มีการป้องกันมิให้เกิดเหตุรำคาญและป้องกันการระบาดของโรคติดต่อ วัตถุประสงค์ของกฎกระทรวงฉบับนี้เพื่อให้มีโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ที่ได้มาตรฐานและมีการฆ่าสัตว์ที่ถูกสุขลักษณะ ได้เนื้อสัตว์ที่มีความปลอดภัยต่อการบริโภค

ข. ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการบังคับใช้ระบบวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (ระบบ HACCP) สำหรับโรงงานฆ่าสัตว์และโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์เพื่อการส่งออก พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 31 มกราคม 2547

ระเบียบฉบับนี้ใช้บังคับเฉพาะ โรงงานฆ่าสัตว์และโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์เพื่อการส่งออกที่กรมปศุสัตว์ให้การรับรองเท่านั้น ซึ่งเป็นมาตรการสมัครใจ หากผู้ประกอบการมีความประสงค์จะได้รับการรับรอง HACCP ก็จำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบฉบับนี้ ซึ่งกรมปศุสัตว์จะเป็นผู้ประเมินและพิจารณาออกหนังสือรับรองระบบ HACCP สำหรับแต่ละผลิตภัณฑ์ให้ ซึ่งเป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการส่งออกสินค้าปศุสัตว์

3. การควบคุมคุณภาพของเนื้อสัตว์

กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดโรคระบาด โรคหรือลักษณะของสัตว์หรือเนื้อสัตว์ที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหาร พ.ศ. 2546

กฎกระทรวงฉบับนี้ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 23 มาตรา 24 และมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกกฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ที่เป็น โรคระบาดหรือโรค หรือมีลักษณะตามที่กำหนด ให้ถือว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหารตามมาตรา 23 และกำหนดเนื้อสัตว์ที่เป็น โรคหรือลักษณะตามที่กำหนดให้ถือว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้เนื้อสัตว์นั้นเป็นอาหาร ตามมาตรา 24 วัตถุประสงค์ของกฎกระทรวงฉบับนี้เพื่อควบคุมผลผลิตด้านการปศุสัตว์ให้ได้มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประเทศคู่ค้า ส่งผลให้ส่งออกสินค้าปศุสัตว์ไปยังต่างประเทศได้มากยิ่งขึ้น

โดยสรุปภาพรวมของพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ในส่วนของโรงฆ่าชำแหละสัตว์ปีก ซึ่งแต่เดิมพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ไม่ใช้บังคับกับโรงฆ่าสัตว์ปีก แม้ตามมาตรา 4 คำนิยาม คำว่า “สัตว์” ได้มีกฎกระทรวง (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 กำหนดให้ไก่ เป็ด และห่าน เป็นสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว แต่ตามมาตรา 2 จะใช้พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 บังคับในท้องที่ใดกับสัตว์ที่กำหนดในกฎกระทรวงให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา จนกระทั่งได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 บังคับกับไก่ เป็ด และห่าน ในทุกท้องที่ราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2549 โรงฆ่าชำแหละสัตว์ปีก เฉพาะไก่ เป็ด และห่าน จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 นับแต่นั้นเป็นต้นมา ทั้งนี้ การควบคุมโรงฆ่าสัตว์ปีก โรงพักสัตว์ปีก และการฆ่าสัตว์ปีก เป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก อย่างไรก็ตามการบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 กับโรงฆ่าสัตว์ปีกยังเป็นเรื่องใหม่ และมีปัญหาบางประการ ดังจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 5 และบทที่ 6

3.1.4 การขนส่ง

การขนส่งสัตว์หรือซากสัตว์ ซึ่งเป็นห่วงโซ่หนึ่งในขั้นตอนการผลิตนั้น ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันและควบคุมโรค เนื่องจากเชื้อโรคสามารถระบาดได้อย่างรวดเร็ว หากไม่มีมาตรการป้องกันและควบคุมโรคในการขนส่งที่ดีพอ ทั้งนี้ การขนส่งสัตว์หรือซากสัตว์ตาม พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ได้กำหนดการป้องกันและควบคุมโรคระบาดอันเนื่องมาจากการขนส่ง โดยกำหนดการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

3.1.4.1 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542

ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ได้กำหนดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ไว้ ดังนี้

1. การเคลื่อนย้ายสัตว์ภายในประเทศ

ก. การเคลื่อนย้ายสัตว์ป่วยหรือซากสัตว์ป่วย ตามมาตรา 8 วรรคสอง

ตามมาตรา 8 วรรคสอง ได้กำหนดให้ในท้องที่ที่ยังมิได้ประกาศเป็นเขตปลอดโรคระบาด หรือในท้องที่ที่ยังมิได้ประกาศเป็นเขตโรคระบาด เขตสงสัยว่ามีโรคระบาด หรือเขตโรคระบาดชั่วคราว นอกจากเจ้าของสัตว์มีหน้าที่แจ้งกรณีสัตว์ป่วยหรือตายตามมาตรา 8 วรรคหนึ่งแล้ว กฎหมายยังกำหนดห้ามมิให้เจ้าของเคลื่อนย้ายสัตว์ป่วย และซากสัตว์ป่วยดังกล่าว

ข. การเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์เข้าไป หรือผ่านเขตปลอดโรคระบาดตามมาตรา 12

ตามมาตรา 12 กำหนดห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ เข้าไป หรือผ่านเขตปลอดโรคระบาด เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมปศุสัตว์หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย (ใบอนุญาตนำหรือเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร (แบบ ร. 4))

ค. การเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายใน เข้าไป หรือออกนอกเขตโรคระบาด เขตสงสัยว่ามีโรคระบาด หรือเขตโรคระบาดชั่วคราว ตามมาตรา 17

ตามมาตรา 17 กำหนดห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายใน เข้าไป หรือออกนอกเขตโรคระบาดหรือเขตสงสัยว่ามีโรคระบาดตามมาตรา 15 เขตโรคระบาดชั่วคราวตามมาตรา 16 เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์ (ใบอนุญาตให้ย้ายสัตว์หรือซากสัตว์เฉพาะภายในเขตเกิดโรคระบาดหรือสงสัยว่ามีโรคระบาด (แบบ ร. 3))

ง. การนำสัตว์ไปมาหรือขนส่งโดยยานพาหนะตามมาตรา 27

ตามมาตรา 27 กำหนดให้สัตว์ที่เจ้าของนำไปมาหรือขนส่งโดยยานพาหนะ หากปรากฏว่าเป็นโรคระบาดหรือพาหะของโรคระบาด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นโรคระบาดหรือพาหะของโรคระบาด สัตวแพทย์มีอำนาจสั่งกักสัตว์ ณ ที่ที่เห็นสมควรตามความจำเป็นและเจ้าของสัตว์ต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายดังกล่าว

จ. การเรียกตรวจยานพาหนะตามมาตรา 29

ตามมาตรา 29 กำหนดให้สัตวแพทย์มีอำนาจเรียกตรวจยานพาหนะได้ตลอดเวลา หากปรากฏว่าในยานพาหนะมีโรคระบาด หรือพาหะของโรคระบาด หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีโรคระบาดหรือพาหะของโรคระบาด

ฉ. การเคลื่อนย้ายสัตว์ไปยังท้องที่ต่างจังหวัดตามมาตรา 34

ตามมาตรา 34 กำหนดให้การนำสัตว์ประเภทช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร น้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือเอ็มบริโอของสัตว์ดังกล่าว หรือสัตว์ชนิดอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือซากสัตว์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ไปยังท้องที่ต่างจังหวัดต้องได้รับใบอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ และได้มีการออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 41 (พ.ศ. 2542) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 46 (พ.ศ. 2544) กำหนดให้การนำช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร กวาง นากหญ้า และหมูป่า ไปยังท้องที่ต่างจังหวัดจะต้องยื่นคำขอต่อสัตวแพทย์ประจำท้องที่ และสัตวแพทย์จะพิจารณาอนุญาตได้ต่อเมื่อได้มีการตรวจและทำลายเชื้อโรคตามระเบียบของกรมปศุสัตว์แล้ว ซึ่งยังไม่รวมถึงการนำสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกไปยังท้องที่ต่างจังหวัด ดังนั้นการนำสัตว์ปีกหรือซากสัตว์ปีกไปยังท้องที่ต่างจังหวัดจึงทำได้โดยเสรี จนกระทั่งได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดการควบคุมการนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่ต่างจังหวัด พ.ศ. 2548 ให้ยกเลิกกฎกระทรวงทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว และกำหนดให้การนำสัตว์ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่ต่างจังหวัดจะต้องยื่นคำขอต่อสัตวแพทย์ประจำท้องที่

(1) ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือเอ็มบริโอของสัตว์เหล่านี้

(2) กวาง นากหญ้า หมูป่า

(3) นก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์

ทั้งนี้ การควบคุมการนำสัตว์ปีกหรือซากสัตว์ปีกไปยังท้องที่ต่างจังหวัดดังกล่าว ย่อมส่งผลให้การป้องกันและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ปีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคไข้หวัดนกมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ช. การนำสัตว์ผ่านด่านตามมาตรา 35

ตามมาตรา 35 กำหนดให้การนำสัตว์ผ่านด่านกักสัตว์ จะต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งได้แก่ กฎกระทรวง ฉบับที่ 42 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กำหนดให้การนำสัตว์ประเภทช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร กวาง และนากหญ้า ผ่านด่านกักสัตว์ จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนด ทั้งนี้ ประเภทสัตว์ตามกฎกระทรวงดังกล่าวไม่รวมถึงสัตว์ปีก โดยเฉพาะไก่ ไข่ด้วย ดังนั้น การนำสัตว์ปีกผ่านด่านจึงต้องออกกฎกระทรวงกำหนดวิธีการนำสัตว์ปีกผ่านด่านกักสัตว์ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันและควบคุมโรคระบาดอันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก

2. การเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ระหว่างประเทศ

ก. การนำเข้า นำออกหรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ ตามมาตรา 31 และมาตรา 32

ตามมาตรา 31 กำหนดห้ามมิให้บุคคลใดนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร ซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย ซึ่งในการอนุญาต อธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย จะกำหนดเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร ไว้ในใบอนุญาตก็ได้ นอกจากนี้แล้ว การนำสัตว์หรือซากสัตว์เข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร ให้นำเข้า นำออก หรือนำผ่าน ท่าเข้า หรือท่าออก แล้วแต่กรณี เพื่อตรวจสอบการนำเข้า นำออก หรือนำผ่าน เว้นแต่อธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย จะสั่งเป็นอย่างอื่น

ส่วนในมาตรา 32 กำหนดวิธีการปฏิบัติในการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร ซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ จะต้องปฏิบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ได้แก่ กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร ซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544 กำหนดหลักเกณฑ์การนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร ซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ ซึ่งครอบคลุมสัตว์ทุกชนิดรวมถึงสัตว์ปีกด้วยแล้ว

ข. การส่งสัตว์หรือซากสัตว์ไปจำหน่ายต่างประเทศ ตามมาตรา 36

ตามมาตรา 36 กำหนดให้การส่งสัตว์หรือซากสัตว์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ต้องปฏิบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ได้แก่ กฎกระทรวง ฉบับที่ 29 (พ.ศ. 2534) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กำหนดหลักเกณฑ์การส่งสัตว์หรือซากสัตว์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ซึ่งครอบคลุมทุกชนิดสัตว์รวมถึงสัตว์ปีกด้วยแล้ว

3.1.4.2 กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499

กฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ที่เกี่ยวกับการขนส่ง ในส่วนของการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันและควบคุมโรคใช้หวัคนก แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การเคลื่อนย้ายสัตว์ภายในประเทศ

ก. กฎกระทรวงกำหนดการควบคุมการนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่ต่างจังหวัด พ.ศ. 2548

กฎกระทรวงฉบับนี้ออกตาม มาตรา 7 ประกอบมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กำหนดเพิ่มเติมให้การนำสัตว์ปีกหรือซากสัตว์ปีกจำพวกไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ไปยังท้องที่ต่างจังหวัด จะต้องยื่นคำขอต่อสัตวแพทย์ประจำท้องที่ ซึ่งสัตวแพทย์จะพิจารณาอนุญาตต่อเมื่อ ได้มีการตรวจและทำลายเชื้อโรคตามระเบียบของกรมปศุสัตว์

แล้ว ทั้งนี้ การควบคุมการนำสัตว์ปีกหรือซากสัตว์ปีก ไปยังท้องที่ต่างจังหวัดดังกล่าว ย่อมส่งผลให้การป้องกันและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ปีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคไข้หวัดนก มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขตปลอดโรคระบาดตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ลงวันที่ 20 กันยายน 2547

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 กำหนดท้องที่รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 เขตทั่วประเทศ เป็นเขตปลอดโรคระบาดชนิดไข้หวัดนกหรือโรคเอเวียนอินฟลูเอนซา (Avian Influenza) ของสัตว์ปีก จำพวกนก ไก่ เป็ด และห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ ผลของการประกาศเป็นเขตปลอดโรคระบาดแล้ว ห้ามมิให้เคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ เข้าในหรือผ่านเขตนั้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย ตามมาตรา 12

ค. ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการอนุญาต การตรวจโรคและการทำลายเชื้อโรค ในการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 30 เมษายน 2546

ระเบียบฉบับนี้ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 33 (4) แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 อธิบดีกรมปศุสัตว์มีอำนาจวางระเบียบการตรวจโรค และทำลายเชื้อโรคจากสัตว์หรือซากสัตว์ที่มีการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร หรือเคลื่อนย้ายภายในราชอาณาจักร วัตถุประสงค์เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้การตรวจโรคและทำลายเชื้อโรคในการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร มีประสิทธิภาพสูงสุด

2. การเคลื่อนย้ายสัตว์ระหว่างประเทศ

ก. กฎกระทรวง ฉบับที่ 29 (พ.ศ. 2534) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499

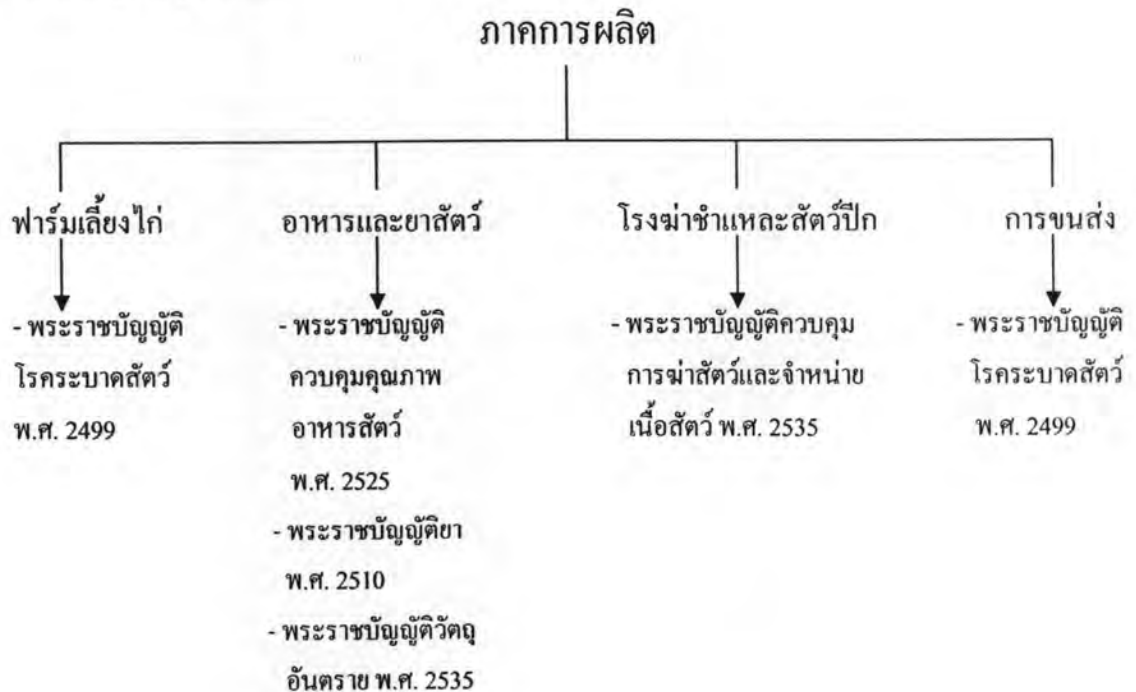
กฎกระทรวงฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 7 และ 36 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์การส่งสัตว์หรือซากสัตว์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การควบคุมการส่งสัตว์และซากสัตว์ไปยังต่างประเทศตามกฎกระทรวงฉบับนี้ ครอบคลุมสัตว์ทุกชนิดตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 วัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการส่งสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังต่างประเทศให้ครอบคลุมถึงสัตว์ทุกชนิด เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่ประเทศไทยสามารถส่งออกเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้เพิ่มมากขึ้น

ข. กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544

กฎกระทรวงฉบับนี้ออกตามความในมาตรา 7 และ 32 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ วัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและควบคุมโรคระบาดจากการนำสัตว์หรือซากสัตว์เข้า ออก หรือนำผ่านราชอาณาจักร เพื่อคุ้มครองสุขภาพสัตว์ และสุขอนามัยของประชาชน และสร้างกฎเกณฑ์มาตรฐานความน่าเชื่อถือและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประเทศผู้นำเข้าสัตว์หรือซากสัตว์ที่ส่งออกจากประเทศไทย

จากที่กล่าวมาในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวกับการขนส่ง พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ได้กำหนดมาตรการในการเคลื่อนย้ายสัตว์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ แต่ทั้งนี้ ในบางมาตรการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ยังไม่รวมถึงสัตว์ปีกอย่างกรณีการนำสัตว์ปีกผ่านด่านตามมาตรา 35 ซึ่งในส่วนนี้จำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อบังคับใช้กับสัตว์ปีกต่อไป

ทั้งนี้ ตามที่กล่าวมาในส่วนของภาคการผลิต ตั้งแต่ฟาร์มเลี้ยงไก่ อาหารและยาสัตว์ โรงฆ่าชำแหละสัตว์ปีก และการขนส่ง ในแต่ละห่วงโซ่การผลิตต่างมีกฎหมายเข้ามาควบคุมดังปรากฏตามรูปภาพนี้

รูปที่ 8 กฎหมายที่ควบคุมในภาคการผลิต

3.2 ภาคการตลาด

นอกจากในภาคการผลิตตั้งแต่ ฟาร์มเลี้ยงไก่ อาหารและยาสัตว์ โรงฆ่าชำแหละ สัตว์ปีก และการขนส่ง ที่จำเป็นต้องมีกฎหมายเข้าไปควบคุมในแต่ละห่วงโซ่การผลิตแล้ว ในส่วนของภาคการตลาด ก็จำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายเข้ามาควบคุมด้วย ดังนี้

3.2.1 อุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการบริโภคภายในประเทศ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องในส่วนของภาคการตลาดภายในประเทศ มีดังนี้

3.2.1.1 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 หมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ออกมาควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ประเภทข่าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร หรือสัตว์ชนิดอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งการค้าสัตว์และซากสัตว์ดังกล่าวจะต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ทั้งนี้ การค้าสัตว์และซากสัตว์ที่กล่าวถึงนี้หมายความเฉพาะการค้าในลักษณะคนกลางเท่านั้น ไม่มีการควบคุมกรณีเกษตรกรหรือผู้ประกอบการเลี้ยงสัตว์เป็นผู้ซื้อขายสัตว์หรือซากสัตว์ที่เลี้ยงด้วยตนเอง นอกจากนี้ ในส่วนของการค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีก โดยเฉพาะไก่เนื้อนั้น พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 หมวด 4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ ยังไม่บังคับใช้กับสัตว์ปีก จนกระทั่งได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติหมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 หมวด 4 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไขสำหรับใช้ทำพันธุ์ พ.ศ. 2549 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2549 การควบคุมการค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกจึงต้องอยู่ภายใต้หมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 นับแต่นั้นเป็นต้นมา แต่ทั้งนี้ ตามมาตรา 21 กำหนดว่า “ห้ามมิให้บุคคลใดทำการค้า ข่าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร หรือสัตว์ชนิดอื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือทำการค้าซากสัตว์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน” ซึ่งกฎกระทรวงกำหนดการควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ พ.ศ. 2546 กำหนดให้การค้า ข่าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร กวาง นากหญ้า สุนัขและแมว หรือซากสัตว์ดังกล่าว และซากไก่ เป็ด และห่านที่จะส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศจะต้องยื่นคำขอรับใบอนุญาต ซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงการค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไขสำหรับใช้ทำพันธุ์ ภายในราชอาณาจักร ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ดังนั้น จึงต้องแก้ไขกฎกระทรวงกำหนดการควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ พ.ศ. 2546 ให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติหมวด 1 หมวด 2 หมวด 3 หมวด 4 และหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์

พ.ศ. 2499 บังคับแก่สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ พ.ศ. 2549 ต่อไป โดยในรายละเอียดจะได้กล่าวในบทที่ 5 และบทที่ 6

ทั้งนี้ การควบคุมการค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกเป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกัน และควบคุมโรคระบาดในสัตว์ปีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคไขหวัดนก ฉะนั้น การควบคุมการประกอบกิจการค้าสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีกดังกล่าว ทำให้รัฐสามารถเข้าไปควบคุมตรวจสอบการประกอบกิจการได้ จึงเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยอาหารให้กับผู้บริโภคได้

3.2.1.2 พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535

แม้กฎกระทรวง (พ.ศ. 2536) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์ และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้ไก่ เป็ด และห่าน เป็นสัตว์ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ก็ตาม แต่เนื่องจากมาตรา 2 กำหนดให้ใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับในท้องที่ใดสำหรับสัตว์ที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกานั้น แม้ได้มีการกำหนดให้ไก่ เป็ด และห่านเป็นสัตว์ ตามพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 แล้วก็ตาม แต่เพียงมีการออกพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บังคับ พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 บังคับกับไก่ เป็ด และห่านในทุกท้องที่ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2549 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2549 นอกจากนี้แล้วพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว ไม่ได้กำหนดบทเฉพาะกาลไว้ ทำให้เกิดปัญหากับผู้ประกอบการ โรงฆ่าสัตว์ปีกในการดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ อีกทั้งตัวเนื้อหาของพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ซึ่งแต่เดิมบังคับใช้กับสัตว์ใหญ่ประเภทช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ สุกร เมื่อ บังคับใช้กับสัตว์เล็กอย่างสัตว์ปีกจำพวก ไก่ เป็ด และห่าน จึงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ รายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 5 และบทที่ 6

3.2.1.3 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

ในส่วนของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “อาหาร” ไว้ดังนี้ “อาหาร หมายความว่า ของกินหรือเครื่องค้ำจุนชีวิต ได้แก่ ...

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้หรือเป็นส่วนผสมในการผลิตอาหาร รวมถึงวัตถุดิบอาหาร สัตว์ และเครื่องปรุงรส ...”

ฉะนั้น เนื้อสัตว์ปีกทั้งที่ปรุงสุกและมีได้ปรุงสุก ต่างอยู่ในคำจำกัดความของคำว่า “อาหาร” เนื่องจากเนื้อสัตว์ปีกทั้งที่ปรุงสุกและมีได้ปรุงสุกเป็นวัตถุที่มุ่งหมายใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตอาหาร นอกจากนี้ ตรายใดที่เนื้อสัตว์ปีกยังคงสภาพเป็นซากสัตว์อยู่ ยังไม่มีการแปรรูป

ปรุงรส ข่อมอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 และอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ฉะนั้น การควบคุมคุณภาพของเนื้อสัตว์ปีกทั้งที่ปรุงรสและมิได้ปรุงรส อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ส่วนเนื้อสัตว์ปีกที่ยังมิได้ปรุงรสหรือยังคงสภาพของซากสัตว์อยู่นั้นอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 และพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ทั้งนี้ ข่อมสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคได้ว่าผลิตภัณฑ์เนื้อไก่สด กระทั่งเนื้อไก่ปรุงรส ต่างมีกฎหมายเข้ามาควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยทุกขั้นตอน

3.2.1.4 ร่างพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.*

เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยเฉพาะมาตรฐานสินค้าเกษตร มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และมาตรฐานระบบสำหรับสินค้าเกษตร ที่ชัดเจนและเหมาะสม ทำให้สินค้าเกษตรและอาหารของไทยคือคุณภาพ และไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ประชาชนขาดความนิยมเชื่อถือ และอาจส่งผลกระทบต่อประกอบกิจการค้าสินค้าเกษตรและอาหารของไทย ทำให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ซึ่งอาจเป็นผลเสียแก่เศรษฐกิจของประเทศไทยได้ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรกำหนดมาตรฐานการตรวจสอบและรับรองสินค้าเกษตรหรือมาตรฐานระบบขึ้น ซึ่งตามร่างพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.กำหนดให้มีเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร และมาตรฐานระบบสำหรับแสดงกับสินค้าเกษตรหรือระบบ ทั้งนี้ หากมีการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรดังกล่าวแล้วข่อมเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยอาหารให้กับผู้บริโภคได้

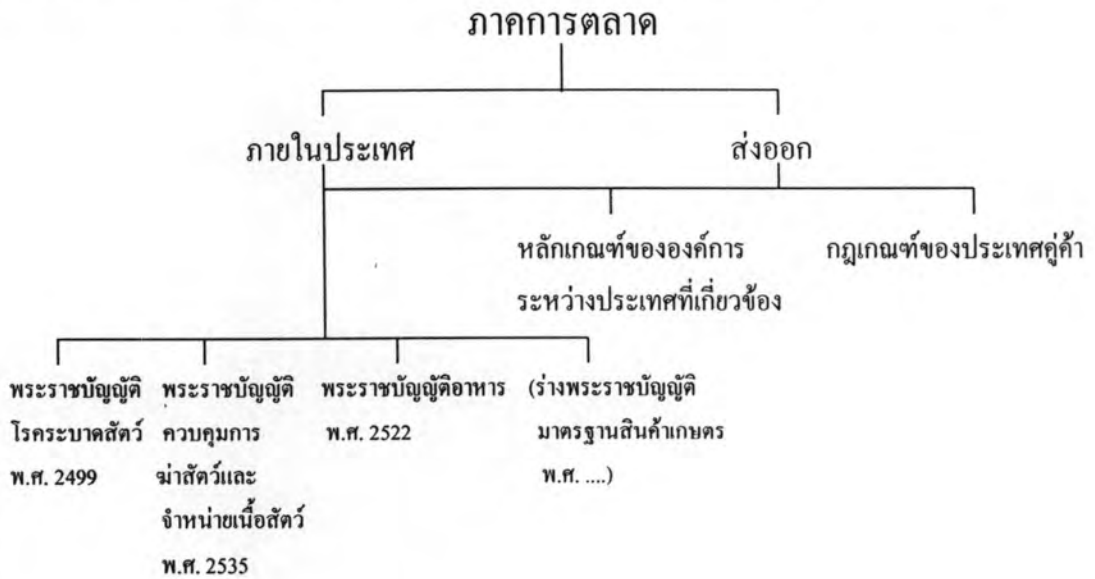
3.2.2 อุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการส่งออก

นอกจากผู้ประกอบการเลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการส่งออกต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นทั้งในส่วนของการผลิตและการตลาดซึ่งเป็นกฎหมายภายในประเทศแล้ว ผู้ประกอบการยังต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ขององค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมาย ข้อกำหนดและระเบียบการนำเข้าของประเทศคู่ค้า เนื่องจากในแต่ละประเทศต่างมีกฎหมาย ข้อกำหนดและระเบียบที่แตกต่างกันไป ฉะนั้น ในส่วนของกฎหมายภายในของไทยในแต่ละ

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ข, หน้า 234.

ละห่วงโซ่การผลิต จึงต้องมีกฎหมายเข้าไปควบคุมในทุกขั้นตอนการผลิต นอกจากสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคภายในประเทศแล้ว ยังสร้างความเชื่อมั่นให้กับประเทศคู่ค้าอีกด้วย

ทั้งนี้ ในส่วนภาคการตลาดทั้งอุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และเพื่อการส่งออก ต่างมีกฎหมายเข้ามาควบคุม ดังปรากฏตามรูปภาพนี้

รูปที่ 9 กฎหมายที่ควบคุมในภาคการตลาด